

lisen suuri, 78 prosenttia. Seuraavina olivat Apukerhon kokosivun neliväri-ilmoitus, 62 prosenttia, ja Launeen aukeaman kokoinen neliväri-ilmoitus, 58 prosenttia.

Suomen Kuvalehdessä Alkon ilmoituksen yleishuomioarvo oli 67 prosenttia. Numeron kaikkien ilmoitusten keskiarvo oli 40 prosenttia. Toiseksi sijoittui 2/1-kokoinen Launeen neliväri-ilmoitus. Molempien lehtien testaajina oli noin 100 Suur-Helsingin alueella asuvaa kyseisen lehden lukijaa.

Turvallisesti vesillä -kampanjassa on mukana 24 eri viranomaista ja järjestöä. Tämän kesän kampanjan kokonaisbudjetti oli noin 650 000 markkaa. Kampanjointi hukkumisten vähentämiseksi ja vesiliikenneturvallisuuden edistämiseksi käynnistyi Lehtikuvaajat ry:n aloitteesta vuonna 1976. Alko tuli mukaan vuonna 1979.

Mä joka päivä töitä teen...

Sulkunen, P. & Alasuutari, P. & Nätkin, R. & Kinnunen, M.: Lähiöravintola. Otava, Keuruu 1985, 318 sivua

Lähiöravintolatutkimuksen perustavoite on tekijöiden mukaan ”päästä lähemmäksi suomalaista alkoholinkäyttäjää” ja ”tehdä näkyväksi ne kulttuuriset rakenteet, joiden varaan ihmiset oman identiteettinsä rakentavat”. Toivomus on, että nämä rakenteet nähtyään ihmiset alkavat luovasti keksiä uusia ja parempia.

Tavoitteeseen on pyritty haastattelemalla ja havainnoimalla lähiöravintoloiden asiakkaita ja lähiöiden asukkaita. Kirjassa ovat edustettuina lähiöissä asuvat miljoona suomalaista. Kaikista ra-

vintoloiden asiakaspaikoista on 10 prosenttia lähiöravintoloissa.

Tutkimus on sosiologinen. Analyysi liikkuu työväenluokkaisen elämäntavan ja työväenkulttuurin tasolla. Alkoholien käytön syistä ja selityksistä ja alkoholismiin ”biologisesta ja psykologisesta logiikasta” (s. 17) tekijät sa-
noutuvat irti.

*

Kirjassa lähiö paljastuu tiukanlaiseksi moraaliyhteisöksi. Kotona kunnon perhe säästää omaa asuntoa varten ja kasvattaa lapsiaan samaan aikaan, kun ”noi toiset” ryypäävät kapakassa. Moni kunnon kansalainen haluaisi ”räjäyttää lian pois” ajattelematta, että oma elämä ei kenties enää tuntuisikaan niin kunnolliselta, jos paha puuttuisi.

Ravintolassa nauretaan arjelle eikä säästellä: juodaan kaljaa, tavataan kavereita, vitsaillaan kotona kaulin kädessä odottavasta muijasta, kuunnellaan rimputuksia rakkaudesta ja yksinäisyydestä, avioliitosta ja uskottomuudesta. Jotkut heittävä tikkaa. Tikanheittäjät muodostavat oman yhteisen ryhmänsä, joka on ylpeä olemassaolostaan. Ryhmän jäsenet eivät juo liikaa, eivät rähise muiden asiakkaiden kanssa eivätkä liiemmästi iske naitaakaan. Ne, jotka eivät heitä tikkaa, ”turisevat” eli puhuvat paskaa: ”sä oot Pena saatanan hyvä jätkä”, ”mulla oli sellanen kankkunen”, ”mä juon viidettä päivää peräkkäin”.

Kirja kertoo omituisesta alistuneisuudesta. Sen sijaan että ihmiset kärsisivät, he näyttävät jopa nauttivan mitä kovimmista kohtalon iskuista. ”Monet miehistä tunnustautuvat mielellään juopiksi” (s. 267), ja monet naisista uhrautuvat salaista mielihyvää tuntien nalkuttaviksi akoiksi. Alistuneisuus kohtalon edessä hämmästyttää erityisesti siksi, että sen jälkeen, kun valinnat on jo

tehty ja jollekin uralle päädytty, taistellaan pää pystyssä kohtalon ja sattuman mukanaan tuomia koettelemuksia vastaan eikä pelätä suuriakaan vaikeuksia.

Ihmiset ovat käsittämättömän sitkeitä. Kun työ on pelkkää sisällyksetöntä raatamista, haetaan välttämätön osaamisen tunne tikanheitosta ja tanssimisesta. Kun on pakko antaa periksi sosiaalille todellisuu-delle, nautitaan hallinnan menettämisestä ja ajelditaan täysin purjein. Paradoksaalista on, että nähtävästi ihmiset voivat kokea itsensä vapaiksi ainoastaan kohtalon, viinan tai aviopuolison orjuudessa.

Miksi?

Tutkijoiden mukaan kyse on yhdestä tavasta kokea itsenäisyyttä ja vapautta yhteiskunnan asettamien pakkojen alla. Taustalla vaikuttavat kulttuuriset rakenteet ja luokkahabitus tekevät toiminnasta yllättävän johdonmukaisen — hulluus ei ole tarkoituksetonta hulluutta. Tärkeä ajatus, jota lie-nee syytä jatkaa myös psykologian suuntaan. Lähiöravintolatutkimuksessa nimittäin johdonmukaista sosiologista analyysia turhaan vesittävät sellaiset iänikuiset psykologiset fraasit kuin ”alitajuinen yhteiskunnallinen muisti” (s. 35), ”tiedostamaton itsetuho” (s. 271) ja ”ihmisten kyvyttömyys ja haluttomuus” (s. 274).

*

Jokin kaikin puolin luistavasti etenevässä jutussa — tai pikeminkin tutkimustraditiassa, jota se edustaa ja jonka voimakasta laajenemista se ennakoi — jää vaivaamaan.

”Mies teki välillä pienen kävelykierroksen: kävi ensin juttelemassa (sanoisinpa melkein rähisemässä) naapuripöydässä, jossa istui nuorehko pariskunta. (...) Jonkun ajan kulltua nainen naapuripöydästä tuli

tämän pariskunnan viereen ja selitti kiihkeästi jotakin. Mustasukkaisuusdraama?”

”Näin erään vasta ryhmään liittyneen naisen kiiruhtavan erään kookkaan miehen luo ja ojentavan kättään sitä kohti. Mies puolestaan ojensi kätensä melkein kuninkaallisesti ja tarttui naisen käteen, veti sen itseään kohti ja suuteli sitä. (...) Katselin muualle, sillä pitkällinen tuijotus voidaan tulkita uhkaukseksi.”

Kuvia elävästä elämästä? Epäilemättä — toinen sitaatti vain on Lähiöravintolasta ja toinen Jane van Lawick-Goodallin teoksesta *Ystävänä simpanssit*.

Leikki sikseen, mutta jotakin perin juurin järkyttävää on siinä, että tutkijoiden täytyy tehdä kaksi vuotta tutkimusta todetakseen, että ravintolassa käy erilaisia ihmisiä ja että ”kaikki eivät suinkaan vietä siellä aikaansa iltakaupalla” (s. 75—76). Ovatko tutkijat todella astumassa viidakkoon, jonka elämästä he eivät tiedä mitään? Yksikään ihminen ei nimittäin ole niin tyhmä, että luulisi ravintoloiden olevan täynnä mustapartaisia roistoja, ja nukkumalähiöistä vitsaillessaan ”unohtaisi”, että lähiöissä ei ainoastaan nukuta vaan myös ”siivotaan, pestään pyykkiä ja hoidetaan lapsia” (s. 36).

On tietysti hyvä, että ihmistä ei enää tutkita laboratorioissa kuin mitä tahansa esinettä vaan tarkkaillaan luonnollisessa ympäristössään kuin mitä tahansa järkevää olentoa. Voi kuitenkin kysyä, riittääkö tämä siirtyä. Onko ihmisen erityislaadun tutkimukselle asettamat vaatimukset otettu huomioon, kun tekstiin sinne tänne sijoitetaan pätkiä ihmisten puheista?

Todennäköisesti ei, koska esimerkiksi Lähiöravintolasta voisi rauhassa poistaa kaikki pätkät, joissa ihmiset puhuvat omin sanoin, sen informaatioarvon yhtään vähentymättä. Naisten mielestä lasten etu on tärkein, sanoo

tutkija. Näin asiasta sanoo Terttu: ”minusta lasten etu on tärkein”.

Pitäisikö ihmistieteeltä vaatia enemmän? Mikä tekee tästä ihmisten omakohtaisesta kokemuksesta tieteellistä tietoa? Sekö, että se on saatu selville ns. tieteellisin menetelmin haastattelemalla ja johdonmukaisesti tarkkailemalla?

Tutkijat ovat lähteneet ”eläytymään ja osallistumaan” (s. 9) tutkimansa todellisuuteen, mikä ei tietysti ole helppoa. Vaikeaksi tilanteen tekee jo se, että nämä ”apinat” yllättävät tutkijansa olemalla tietoisia lähes kaikista elämänsä liittyvistä asioista. He tietävät, että ”ravintola on paha-mainainen paikka” (s. 41), että lähiössä ”elämäntavan valvonta on tehokasta”, he ovat ”tietoisia kodista” (s. 71) ja siitä, että työ on ”vieraantunutta palkkatyötä” (s. 172), he ovat jopa ”tietoisia luokkien välisestä elämäntapaerosta” (s. 193). Vain toimintastrategioiden tiedostaminen on heille liian vaikeata: toteuttaessaan näkyvämmiä kulttuurisia rakenteita ”he tuskin itse huomaavat tekevänsä mitään” (s. 206). Toisaalta ihmiset ”ovat oikullisia” (s. 163), joten on vaikea päästä perille heidän todellisista ajatuksistaan; ihmiset eivät välttämättä puhu totta, eivät kerro kaikkea, eivät tiedosta.

Näistä syistä on toki tarpeellista yrittää kehittää tieteellinen menetelmä, joka poistaa nämä ongelmat. Mutta entä jos näitä tiedonhankintaan liittyviä ongelmia ei olisi?

Jos haluaa todella tietää, mitä alkoholin käyttäjä ajattelee, ja olla varma siitä, ettei haastateltava huijaa, voi ryhtyä itse alkoholin käyttäjäksi. Tämän lähemmäksi ”suomalaista alkoholin käyttäjää” ei enää pääse. Enää ei tarvitse turvautua ongelmalliseen haastatteluun — sen kuin vain kirjoittaa paperille, miltä tuntuu ja miten maailma jäsenyy. Vieläkö tämä tieto on tieteellistä?

Jossakin vaiheessa pitäisi ilmeisesti selvittää, halutaanko ennen kaikkea tehdä tiedettä vai tuottaa tietoa. Lapsi, joka on juuri oppinut käyttämään vasaraa, on tästä taidosta niin innoissaan, että vasaroi kaikkea vastaan tulevaa kuka pesukoneeseen. Kohteeksi kelpaa mikä tahansa — pääasia, että vasara heiluu kauniisti. Aikuiselle vasaroiminen ei enää ole itsetarkoitus; vasaraa käytetään, jos se tuottaa tuloksia. Entä tieteessä? Onko tutkijoiden oltava valmiita tutkimaan kaikkea vastaan tulevaa lähiövessoista kesämökkikulttuuriin? Onko saatu tieto aina vaivan arvoinen?

*

Tutkijat kirjoittavat vähemmän kunnioittavasti iskelmien sanoittajista, jotka tekevät lallerialulunsa kaupallisen tilaustyönä vailla sen kummempaa taiteellista kunnianhimoa iskien ihmisten heikkoihin kohtiin ja osoittaen ”sangen hyvää perehtyneisyyttä juuri lähiöläisten elinolosuhteisiin” (s. 104). Tutkijoiden mukaan sanoittajien tarkoitus on ”suorastaan sanatarkasti kopioida sanoituksiinsa arkisia lähiöelämän tilanteita sellaisina kuin ne koetaan tavallisten lähiöeläjien ajatuksissa” (s. 110). Ettei vain osuisi pilkka omaan nilkkaan? Ketä muita tämä tutkimus palvelee kuin iskelmien sanoittajia?

Klaus Weckroth

Pitkän illan Job

Lindsten, Leo: Istuja pitkän illan. Erään juomarin kehitystarina. WSOY 1985

Leo Lindstenin Job, tekijänsä näköishenkilö, esittäytyy lukijalle